

SEBÉSZ A KURUZSLÓK KÖZÖTT

Az ókorból a modern orvostudományba

Ambroise Paré igazi orvos volt a sarlatánok korában. Az 1500-as évek közepén, Franciaországban gyakorlatilag létrehozta a modern sebészetet. Olyan alapelveket és módszereket köszönhetünk neki, amelyeket a mai napig használnak az orvostudományban.

- ◆ A 16. században már a legromantikusabb középkorrajongók sem találnak sok csodálnivalót. Ebben a korban a háború semmiben nem hasonlított a kamaszok álmaiban szereplő lovagi küzdelmekre. A lőfegyverek egyre hatékonyabbak és pusztítóbbak lettek, a háborúk egyre szakszerűbbek, a sebesülések egyre súlyosabbak. Ugyanakkor az orvostudomány nem sokat tudott segíteni a sérülteken; ami azt illeti, általában többet ártott, mint használt. Érzéstelenítésről, fertőtlenítésről nem sok szó esett. Az orvosok státusza és megítélése is egészen más volt, mint ma. A legtöbben *Arisztotelész* kétezer éves doktrínái alapján már a jelenségek fizikai vizsgálatára sem voltak hajlandók. Mint mondták, a nagy ókori bölcs iránymutatása szerint elég csak gondolkodni, és vak bizalommal alkalmazni a megkérdőjelezhetetlen eljárásokat. A harctéri sebeket általában forró olajjal, esetleg tüzes vassal égették ki. Azoknak, akiket végleg menthetetlennek ítélték, sokszor egyszerűen elvágta a torkát. Mint mondták, így legalább megkímélik őket a fölösleges szenvedéstől. Ebben a közegben kezdett el Ambroise Paré seborvosként dolgozni különböző franciaországi harctereken. A saját szemével nézte végig, hogy a seb kiégetése ugyan csökkenti a vérzést, de ugyanakkor csak súlyosbítja a fertőzést. Amikor egy különösen pusztító csatában elfogyott a sebekre öntendő olaj, Paré kénytelen volt kitalálni valamit. Jobb híján felelevenített egy ókori római módszert: tojásfehérjéből, rózsaoaljból és terpentinnél kenőcsöt készített, majd azt kent a sebekre. Amikor másnap reggel meglátogatta a sérülteket, megdöbbenve látta, hogy még mindig sokan életben vannak. Ő még nem tudhatta, hogy a terpentin fertőtlenítő hatása miatt kaptak néhányan még egy esélyt az életre. Ettől kezdve tudatosan, tudományos igénnyel fejlesztette az ismereteit. Kísérletei során egyértelművé vált, hogy a hagyományos eljárások többsége nem működik, így aztán újakat dolgozott ki. A vérzés elállítására feltalálta például a mai érfogó csipeszek őseit, amit varjúcsőrnek nevezett. Ezzel elérte, hogy az elkerülhetetlen amputálásokba kevesebben haljanak bele, mint addig.

Kép - Profimedia - Red Dot

Ambroise Paré

Alaposan megelőzte a korát a nőgyógyászatban is: pontosította és leírta azt az eljárást, amelynek során meg tudta fordítani a farfekvéses magzatokat még a szülés kezdeti szakaszában. Tulajdonképpen ő találta fel a törvényszéki orvostant is: részletes leírásokat adott a különböző erőszakos halálmek belső szervekre gyakorolt hatásáról. Valószínűleg a világtörténelemben először ő alkalmazta ezt a tudást a bíróságon történő tanúskodás segítésére. Munkamódszere alapvető változást jelentett az addigi babonás, tekintélyelvű orvoslásban. Tapasztalatait – legtöbb kollégájával ellentétben – a való világban, a harctér lőporfüstjében, valódi sérülések borzalmi között szerezte, és alkalmazta azokat a gyógyításban. Kifejezetten ellenezte az áltudományos, misztikus szemfényvesztést, híressé vált például az úgynevezett bezoárköves kísérlete, amellyel a kuruzslás ostobaságát bizonyította be. A 16. században elterjedt volt az a nézet, hogy a mérgezéseket valamiféle titokzatos úton gyógyítja a bezoárkő, ez a kérődző állatok gyomrában, emészthetetlen anyagokból kialakuló képződmény. Egy tolvajlásért halálra ítélt rab azt kérte, hogy akasztás helyett inkább mérgezzék meg, majd kezeljék bezoárkövel, és ha életben marad, engedjék szabadon. Paré támogatta ezt az ötletet, majd szemtanúként jelenlétében figyelte és dokumentálta az eseményt. Amikor

a megmérgezett tolvaj borzalmas kínok között meghalt, nehezen lehetett tovább azt állítani, hogy a varázslat működik. Ambroise Paré hosszú élete alatt annyi királyt kiszolgált, hogy végigkísérhette a Valois-ház kihalását. Először *II. Henrik* fogadta szolgálatába mint királyi sebészorvost, de ironikus módon éppen őt nem tudta megmenteni. 1559-ben egy lovagi tornán ugyanis ellenfele kopjája eltörött, és a király sisakrostélyán keresztül a szemébe fúródott. Paré minden erőfeszítése ellenére Henrik meghalt. Később maga is majdnem erőszakos halált halt az 1572-es Szent Bertalan-éj eszelős mézárálása közben. Mivel elterjedt róla, hogy hugenotta, azaz a francia protestantizmus híve, ő is könnyedén a Szajnába dobált áldozatok közé kerülhetett volna. Állítólag a király, *IX. Károly* maga bújtatta el egy ruhásszekrényben, hogy megmentse. Károly egyike volt *II. Henrik* három fiának, akiket Paré gyógyított: előtte *II. Ferencet*, utána *III. Henriket* is ő kezelte. Hosszú, termékeny élet után, 1590-ben, nyolcvanévesen halt meg. Tapasztalatait, összegyűjtött tudását rendszeresen lejegyezte, és az élete során többször, több kötetben ki is adatta. Más nyelvekre is lefordították, ma is tanulságos olvasmány. A 21. században, amikor csúcstechnológiával edzett olimpiakonok hátán országvilág láthatja a köpölyözés nyomait, érdemes elgondolkozni egy 450 évvel ezelőtti praktizáló seborvos józanságán. ◆